

**Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ В. БРЮСОВА
BRUSOV STATE UNIVERSITY**

**ԲԱՆԲԵՐ
Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ВЕСТНИК
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ В. БРЮСОВА
BULLETIN OF BRUSOV STATE UNIVERSITY**

**ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ
ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

ПЕДАГОГИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

PEDAGOGY AND SOCIAL SCIENCES

2 (65)

**Վ. ԲՐՅՈՒՍՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
«ԼԻՆԳՎԱ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ**

ԵՐԵՎԱՆ - 2023

**ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ԲՈՒՀԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈՐՁԸ**

ՆԱՐԻՆԵ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

Համառոտագիր

Արդի բարձրագույն կրթությունը հասարակության զարգացման և անհատի կայացման «պատասխանատուներից» է: Ժամանակակից աշխարհում, որտեղ գիտելիքներն ու հմտություններն առավել արժեքավոր են, բարձրագույն կրթությունն էական դեր ունի մարդկային ռեսուրսների և մտավոր կապիտալի ձևավորման գործում: Այս առումով բացառություն չէ նաև զբոսաշրջության ոլորտը: Լինելով համաշխարհային տնտեսության ճյուղ՝ այն իր զարգացմանը զուգահեռ նոր պահանջներ է ներկայացնում կրթության ոլորտին: Զբոսաշրջության և հյուրընկալության կազմակերպությունները փաստում են կառավարման, մարքեթինգի, հոգեբանության, մշակույթի և մի շարք այլ գիտակարգերի վերաբերյալ համապարփակ գիտելիքներով և անձնային, մասնագիտական հմտություններով օժտված, բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների անհրաժեշտությունը: Պահանջվող կարողություններով ու հմտություններով մասնագետներ ձևավորելու առաքելության հիմնական բեռը բարձրագույն ուսումնական հաստատություններին է: Այս հոդվածում ներկայացվում են զբոսաշրջության կրթության զարգացման փուլերը, աշխարհի տարբեր համալսարաններում «Զբոսաշրջություն» և «Հյուրընկալություն» մասնագիտությունների կրթական ծրագրերի զարգացման միտումները:

Հիմնաբառեր՝ *Բարձրագույն կրթություն, զբոսաշրջության մասնագետների որակավորում, կրթական արդի պահանջներ:*

Ներածություն

Յուրաքանչյուր ազգի տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, քաղաքական առաջընթացը պայմանավորված է որակյալ բարձրագույն կրթությամբ, որն էլ ենթադրում է պատասխանատու քաղաքացիների ձևավորման և որակյալ մասնագետների պատրաստման գործընթաց (UNESCO, 1998), (World Education Forum, Dakar, 2000): Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները, մշտապես ուսումնասիրելով առկա միտումները, փորձում են կրթական գործունեությունը համապատասխանեցնել միջազգային կրթական չափանիշներին, իսկ

շրջանավարտների մասնագիտական պատրաստվածությունը՝ աշխատաշուկայի պահանջներին: Հետազոտության *հիմնախնդիրն* այն է, որ, զբոսաշրջության ոլորտում բարձր որակավորում ունեցող մասնագետների առկայությունն ու ոլորտի զարգացումը փոխկապակցված են, ինչն էլ ընդգծում է բուհական համակարգում զբոսաշրջության ոլորտի մասնագետներ պատրաստող կրթական ծրագրերի բարեփոխման և արդիականացման կարևորությունը: Վերոնշյալով էլ պայմանավորված է հետազոտության արդիականությունը:

Հետազոտության *նորույթն* այն է, որ քննության են առնվել զբոսաշրջության ոլորտի մասնագետների որակավորման գործընթացի զարգացման արդի միտումները՝ պայմանավորված ոլորտի զարգացմամբ:

Հոդվածի *նպատակն* է ուսումնասիրել զբոսաշրջության ոլորտի մասնագետների պատրաստման կրթական գործընթացի կազմակերպման միջազգային փորձը՝ համադրելով և վերլուծելով աշխարհի լավագույն բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում առկա կրթական ծրագրերը:

Ուսումնասիրությունը կարող է համալրել մասնագիտական հետազոտությունների շարքը՝ ընդլայնելով զբոսաշրջության մասնագետների պատրաստման գործընթացի տեսական ուսումնասիրությունները: Իսկ հետազոտության արդյունքները կարող են օգտակար լինել բուհերի զբոսաշրջության և հյուրընկալության բաժինների ուսանողների ռեֆերատների, կուրսային և ավարտական աշխատանքների պատրաստման ընթացքում:

Հոդվածում օգտագործվել են մասնագիտական գրականության ուսումնասիրության, վերլուծության և համադրման *մեթոդները*:

Զբոսաշրջության ոլորտի մասնագետներ պատրաստող բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների և կրթական ծրագրերի ձևավորման համաշխարհային փորձը

Աշխարհի տարբեր երկրներում գործող կրթական հաստատությունները նպաստել են զբոսաշրջության բարձրագույն կրթության զարգացմանը՝ դրանով իսկ դրական ազդեցություն ունենալով ոլորտի զարգացման վրա:

Վաղ շրջան. XIX դարի վերջ XX դարի սկիզբ

Այս ժամանակահատվածում զբոսաշրջությունը, որպես տնտեսության ճյուղ, համեմատաբար նոր էր, և ոլորտի մասնագիտական բարձրագույն կրթությունը գրեթե բացակայում էր: Մասնագիտական ուսուցումն իրականացվում էր կարճ դասընթացների և գործնական պարապմունքների միջոցով: Դրանք կենտրոնացած էին գործնական

հմտությունների ձևավորման վրա, ինչպիսիք են հյուրընկալության ոլորտի աշխատանքների և/կամ ճամփորդությունների կազմակերպումը:

Այնուամենայնիվ, զբոսաշրջության հանրաճանաչմանը և տնտեսության համար դրա դերի արժևորմանը զուգահեռ, որոշ երկրներ, գիտակցելով համակարգային կրթության անհրաժեշտությունը, հիմնեցին համապատասխան մասնագիտական ծրագրերով առաջնորդվող կրթական հաստատություններ: Կրթական դպրոցներ կամ դասընթացներ կազմակերպվել են Շվեյցարիայում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Մեծ Բրիտանիայում և այլուր:

Բուհական կրթության զարգացում (1950-1960-ական թթ.)

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո զբոսաշրջային հոսքերի աճին զուգահեռ ավելացավ նաև կրթական հաստատությունների, մասնագիտացված ծրագրերի թիվը: 1950-ականներին կազմավորվեցին զբոսաշրջության ոլորտում մասնագիտացած մի շարք համալսարաններ ու քոլեջներ, ինչպիսիք են Շվեյցարիայում Լյուցեռնի հյուրանոցային կառավարման ինստիտուտը (1954), Ֆրանսիայում Փարիզի Զբոսաշրջության և հյուրընկալության դպրոցը (1950), Իտալիայում Հոմի զբոսաշրջության ինստիտուտը (1950), Մեծ Բրիտանիայում Լոնդոնի հյուրընկալության և զբոսաշրջության քոլեջը (1951) (Pauline J. Sheldon, Cathy H. C. Hsu, 2015):

Այս ժամանակահատվածը դարձավ զբոսաշրջության ոլորտում բարձրագույն կրթության զարգացման ելակետ, և ժամանակի ընթացքում այս ոլորտում ավելացան ուսումնական հաստատություններն ու ծրագրերը: Նշված համալսարաններից շատերը գործում են մինչ օրս, սակայն, հարկ է նշել, որ որոշները փոխել են անվանումը կամ կառուցվածքը, ինչպես նաև՝ ընդլայնել ակադեմիական ծրագրերը:

Բուհերի աշխարհագրության ընդլայնում (1970-1980-ական թթ.)

1970-1980-ական թվականներին զբոսաշրջության բարձրագույն կրթությունն ընդլայնեց իր աշխարհագրությունը՝ տարածվելով այլ երկրներում և մայրցամաքներում: Ասիայի, Աֆրիկայի և Լատինական Ամերիկայի համալսարաններն ու քոլեջները սկսեցին առաջարկել զբոսաշրջության մասնագիտացված ծրագրեր՝ հաշվի առնելով իրենց երկրների առանձնահատկությունները: Սա նպաստեց այդ շրջաններում զբոսաշրջության զարգացմանը, ինչպես նաև անձնակազմի պատրաստմանն ու կատարելագործմանը այնպիսի համալսարաններում, ինչպիսիք են Ավստրալիայում Գրիֆիտի համալսարանը (Griffith University, 1971), Հարավային Աֆրիկայում Քեյթիթաունի համալսարանը (University of Cape Town, 1829):

Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զարգացման փուլ (1990-2000-ական թթ.)

Ինչպես ցանկացած ոլորտ, զբոսաշրջության ոլորտը նույնպես առանց տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառման հնարավոր չէ պատկերացնել (Airey, 2016): Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների զբոսաշրջության ոլորտ ներթափանցմանը զուգահեռ՝ կրթական ծրագրերում ներառվեցին զբոսաշրջային և հյուրանոցային ամրագրման համակարգերի, տեղորոշման համակարգերի դասնթացներ, ինչը հնարավոր դարձրեց ապագա մասնագետների առավել դյուրին ներգրավումը զբոսաշրջության և հյուրընկալության ոլորտների գործընթացներին: Փենսիլվանիայի համալսարանը (ԱՄՆ), Բրայթոնի համալսարանը (Մեծ Բրիտանիա), Գրիֆիտի համալսարանը (Ավստրալիա) և Գրոնինգենի համալսարանը (Նիդերլանդներ) առաջիններից էին, որ կարևորեցին տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ուսուցումը զբոսաշրջության ոլորտի մասնագետների պատրաստման գործընթացում:

Գլոբալիզացիա և միջազգային համագործակցություն

Վերջին տասնամյակների ընթացքում զբոսաշրջային բարձրագույն կրթությունը դարձել է առավել գլոբալ և միջազգային: Տարբեր երկրներում գործող համալսարաններ ու քոլեջներ սկսել են մշակել համատեղ ուսումնական ծրագրեր, իրականացնել միջազգային պրակտիկա, դասավանդողների և ուսումնառողների շարժունության ծրագրեր, որոնց շնորհիվ դասախոսական կազմը փորձի փոխանակում իրականացնելու հնարավորություն է ունեցել, իսկ ուսանողները ձեռք են բերել միջմշակութային հաղորդակցության փորձ և պատկերացում են կազմել տարբեր երկրներում զբոսաշրջության ոլորտի առանձնահատկությունների վերաբերյալ: Նման համատեղ ծրագրի օրինակ է Հոնկոնգի պոլիտեխնիկական համալսարանի Հյուրանոցների և զբոսաշրջության կառավարման դպրոցի (SHTM, PolyU), Շվեյցարիայի Հյուրընկալության բիզնես դպրոցի (EHL Hospitality Business School (EHL)), Հյուսթոնի համալսարանի (UH) Conrad N. Hilton քոլեջի առաջարկած «Հյուրընկալության բիզնես» մագիստրոսական ծրագիրը:

Զբոսաշրջային բարձրագույն կրթության զարգացման պատմական ակնարկը ցույց է տալիս, որ այն երկար ճանապարհ է անցել՝ պարզ դասընթացներից և սեմինարներից մինչև բուհական կրթական ծրագրեր, որոնք ընդգրկում են զբոսաշրջության ոլորտի տարբեր ասպեկտներ:

Ոլորտի առաջատար բուհերի ծրագրերի վերլուծություն

Ուսումնասիրվել են առաջատար համալսարանների կրթական ծրագրերը: Հարկ է նշել, որ համալսարաններն ընտրվել են՝ հիմք ընդունելով դրանց առաջատարությունը բարձրագույն կրթության ոլորտի վարկանիշավորման հետևյալ համակարգերում՝ QS World University Rankings: QS World University Rankings (8), Համաշխարհային համալսարանների ակադեմիական վարկանիշ (ARWU) (10) և Times Higher Education World University Rankings (11):

Լոզանի հյուրընկալության կառավարման դպրոց (Ecole hôtelière de Lausanne, հիմա՝ EHL Hospitality Business School), (Շվեյցարիա, 1893)

Այս կրթական հաստատությունը հյուրանոցային կառավարման ամենահին դպրոցն է և այդ ժամանակից ի վեր չի կորցրել առաջատար դիրքերը ազգային և համաշխարհային վարկանիշներում: Պահպանելով ավանդույթները՝ այս հաստատությունը կրթությունը կազմակերպում է նորարարական մեթոդների կիրառմամբ՝ հաշվի առնելով արդի միտումները: Այն ունի մի շարք ասոցիացիաների հավատարմագրում (New England Association of Schools and Colleges, NEASC), ինչը հավաստում է ծրագրերի համապատասխանությունը միջազգային չափանիշներին:

Կրթական մակարդակ. բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթական ծրագրեր:

Մասնագիտացում. հյուրանոցային կառավարում, ռեստորանների կառավարում, իրադարձությունների կառավարում և այլն:

Կրթական ծրագրերը ներառում են ինչպես տեսական, այնպես էլ գործնական դասընթացներ, նաև կենտրոնանում են առաջնորդության և ձեռնարկատիրական հմտությունների զարգացման վրա: Կրթական ծրագրերում գերակշռում են գործնական դասընթացները՝ ուսանողներին հնարավորություն ընձեռելով ձեռք բերելու մասնագիտական հմտություններ, գտնել գործնական ամենատարբեր խնդիրների ոչ ստանդարտ լուծումներ աշխարհի լավագույն հյուրանոցներում և ռեստորաններում: Ուսուցման ընթացքում ուսանողները մշակում են բիզնես նախագծեր, որոնք պարբերաբար ներկայացնում են առաջատար ընկերություններին՝ հնարավորություն ստանալով աշխատել ոլորտի լավագույն մասնագետների հետ:

Նևադայի համալսարան (University of Nevada), (ԱՄՆ, 1957)

Ամերիկյան այս համալսարանի Harrah College of Hospitality քոլեջը հայտնի է աշխարհի լավագույն հյուրանոցային ցանցերի, ինչպես նաև բազմաթիվ կրթական հաստատությունների հետ համագործակցությամբ:

Կրթական մակարդակ. բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթական ծրագրեր:

Մասնագիտացում. հյուրանոցների կառավարում, միջոցառումների կազմակերպում և կառավարում, խաղերի կառավարում, մարդկային ռեսուրսների կառավարում, ռեստորանի նորարարական կառավարում, գովազդի ակումբների կառավարում և այլն:

Կրթական ծրագրերի հիմքում գործնական ուսուցումն է: Համագործակցում է William F. Harrah-ի հյուրընկալության կենտրոնի հետ, որը հյուրընկալության ոլորտի հետազոտությունների և կրթության առաջատար կենտրոններից մեկն է: Ուսանողները հնարավորություն են ունենում ձեռք բերել մասնագիտական կարողություններ և հմտություններ, ինչպես նաև մասնակցել հետազոտական նախագծերի: Լաս Վեգասում սովորելը ուսանողներին հնարավորություն է ընձեռում ուսումնասիրել և գործնական փորձ ձեռք բերել աշխարհի ամենադինամիկ և հայտնի տուրիստական քաղաքներից մեկում:

Քորնելի համալսարան (Cornell University), (ԱՄՆ, 1865)

Առաջատար գիտահետազոտական այս բուհն իրականացնում է գործնական ուղղվածություն ունեցող կրթություն: Այն իրականացնում հյուրանոցների կառավարման ամենահեղինակավոր ծրագրերից մեկը, որը հայտնի է որպես հյուրանոցի կառավարման դպրոց (Cornell School of Hotel Administration, 1922):

Կրթական մակարդակ. բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթական ծրագրեր:

Մասնագիտացում. հյուրընկալության կառավարում, ռազմավարական կառավարում, զբոսաշրջության մարքեթինգ և այլն:

Կրթական ծրագրերով գործնական դասընթացներ են իրականացվում բարձրակարգ հյուրանոցներում, ռեստորաններում և հյուրընկալության այլ ձեռնարկություններում: Համալսարանը ակտիվորեն զբաղվում է հյուրընկալության ոլորտի հետազոտություններով: Ուսանողները հնարավորություն ունեն մասնակցելու հետազոտական նախագծերի և աշխատելու ոլորտի առաջատար գիտնականների հետ:

Հոնկոնգի պոլիտեխնիկական համալսարան (The Hong Kong Polytechnic University - School of Hotel and Tourism Management), (Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետություն, 1994)

Համալսարանը համարվում է Ասիայի ամենամեծ և առաջատար համալսարաններից մեկը: Որպես բարձրագույն ուսումնական հաստատություն՝ այն ձևավորվել է 1994 թվականին, սակայն որպես քոլեջ հիմնադրվել է դեռևս 1937 թվականին:

Կրթական մակարդակ. բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթական ծրագրեր:

Մասնագիտացում. նորարարություն և ձեռներեցություն հյուրընկալության ոլորտում, միջազգային զբոսաշրջության և կոնվենցիաների կառավարում,

միջազգային հյուրընկալության կառավարում, հյուրանոցների և զբոսաշրջության կառավարում, զբոսաշրջության և միջոցառումների կառավարում և այլն:

Կրթական ծրագրերը հիմնված են կիրառական կրթության վրա, որը ուսանողներին նախապատրաստում է ժամանակակից աշխատաշուկայի իրական մարտահրավերներին և պահանջներին: Համալսարանի ծրագրերը շեշտը դնում են ուսանողների գործնական հմտությունների զարգացման և մասնագիտական պատրաստվածության վրա: Համալսարանի հետազոտական խմբերում ընդգրկվում են նաև ուսանողները:

Զբոսաշրջության արդի բարձրագույն կրթության առանձնահատկությունները

Ուսումնասիրելով համալսարանների կրթական ծրագրերը՝ կարող ենք փաստել, որ զբոսաշրջության ոլորտի մասնագետներ պատրաստող ծրագրերը դարձել են ավելի մասնագիտացված, ներառելով այնպիսի ծրագրեր, ինչպիսիք են զբոսաշրջության կառավարումը, հյուրընկալության կառավարումը, զբոսաշրջության մարքեթինգը, ձեռներեցությունը և այլն (Airey, 2016): Յուրաքանչյուր համալսարան մշակում է իր կրթական ծրագրերը՝ հաշվի առնելով բուհի ակադեմիական նպատակները, ռեսուրսները և ուսանողների կարիքները: Ուսումնական ծրագրերի տարբերությունների մի քանի օրինակներ ներկայացնենք ստորև.

Մասնագիտացում. որոշ համալսարաններ կարող են առաջարկել զբոսաշրջության մասնագիտացումների ավելի լայն շրջանակ, ինչպիսիք են հյուրանոցային բիզնեսի կառավարում, զբոսաշրջության մարքեթինգ, միջոցառումների կազմակերպում և կառավարում, կայուն զբոսաշրջություն, և այլն: Մի շարք համալսարաններ կենտրոնանում են ավելի նեղ մասնագիտացումների վրա, ինչպիսիք են էնտուրիզմը կամ էկոտուրիզմը: Օրինակ՝ Արևմտյան Շվեյցարիայի կիրառական գիտությունների և արվեստների համալսարանն (University of Applied Sciences and Arts of Western Switzerland) առաջարկում է «Կայուն զբոսաշրջություն» ծրագիրը, իսկ Ավստրալիայի Գրիֆիթի համալսարանն (Griffith University) առաջարկում է «Զբոսաշրջային մարքեթինգի և հյուրանոցային բիզնեսի կառավարում» ծրագիրը:

Կրթական մակարդակ. կան համալսարաններ, որոնք շնորհում են զբոսաշրջության ոլորտի բակալավրի կամ մագիստրոսի աստիճան: Որոշ համալսարաններ էլ առաջարկում են բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթական ծրագրեր զբոսաշրջության ոլորտում, ինչը

ուսանողներին հնարավորություն է տալիս ընտրել կրթական մակարդակը՝ ելնելով իրենց ակադեմիական հետաքրքրություններից և մասնագիտական աճի շարժառիթներից: Հոնկոնգի պոլիտեխնիկական համալսարանն (The Hong Kong Polytechnic University - School of Hotel and Tourism Management) առաջարկում է բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթական ծրագրեր զբոսաշրջության և հյուրընկալության ոլորտում:

Կրթական ծրագրեր. կրթական ծրագրերը կարող են տարբերվել և՛ բովանդակությամբ, և՛ կառուցվածքով: Համալսարանների մեծ մասը հիմնականում իրականացնում են գործնական դասընթացներ և նախագծեր, քչերն են կենտրոնանում տեսական առարկաների վրա: Զբոսաշրջության ոլորտում ժամանակակից ուսումնական ծրագրերը ներառում են առարկաների լայն շրջանակ: Կրթական ծրագրերի կարևոր բաղադրիչ են հանդիսանում զբոսաշրջության և հյուրընկալության կառավարման, մարքեթինգի, աշխարհագրության և մշակույթի, տնտեսագիտության և ֆինանսների, լեզուների և միջմշակութային հաղորդակցության դասընթացները: Այս առարկաներն ուսանողներին տալիս են անհրաժեշտ գիտելիքներ և հմտություններ զբոսաշրջության ոլորտում հաջող կարիերայի համար: Բացի այդ, համալսարաններ կան, որոնք առաջարկում են լրացուցիչ դասընթացներ ձեռներեցության, առաջնորդության հմտությունների վերաբերյալ, որոնք կարող են օգտակար լինել զբոսաշրջության ոլորտում հետագա մասնագիտական աճի համար: Հարավային Աֆրիկայի Քեյփթաունի համալսարանն (Cape Town University) առաջարկում է ծրագրեր, որոնք ներառում են ձեռներեցության և առաջնորդության լրացուցիչ դասընթացներ: Բարսելոնայի համալսարանը (University of Barcelona) Իսպանիայում առաջարկում է ծրագրեր, որոնք ներառում են պրակտիկա տորիստական ընկերություններում: Նոր Զելանդիայի համալսարանը (University of Otago) առաջարկում է ծրագրեր, որոնց շրջանակներում ուսանողները կարող են դաշտային հետազոտություններ կատարել զբոսաշրջային ռեզիդենտներում:

Դասավանդման մեթոդներ. դասավանդման մեթոդները դառնում են ավելի բազմազան և ինտերակտիվ: Դրանք ներառում են ավանդական դասախոսություն, նախագծային աշխատանք, բիզնես խաղեր, դեպքերի ուսումնասիրություն և այլն:

Ակադեմիական և մասնագիտական պահանջներ. համալսարանները ձգտում են պատրաստել մասնագետներ, որոնք օժտված են

ակադեմիական գիտելիքներով, քննադատական մտածողությամբ, ինչպես նաև մասնագիտական կարողություններով և գործնական հմտություններով, որոնք անհրաժեշտ են զբոսաշրջության ոլորտում հաջող կարիերայի համար: Նաև կարևորվում է «փափուկ հմտությունների» (soft skills) զարգացումը, ինչպիսիք են հաղորդակցությունը, առաջնորդությունը և ստեղծագործական մտածողությունը, որպեսզի շրջանավարտները պատրաստ լինեն հաջողությամբ աշխատել այս դինամիկ և մրցակցային ոլորտում:

Մարտահրավերներ և հեռանկարներ. համալսարանները բախվում են մի շարք մարտահրավերների զբոսաշրջության մասնագետների պատրաստման գործում: Այդ մարտահրավերների շարքում են զբոսաշրջության ոլորտում տեխնոլոգիական առաջընթացը, կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը և կայուն զարգացման հիմնախնդիրները, ինչպես նաև թվային մարքեթինգի և տվյալների կառավարման ոլորտում համապարփակ գիտելիքների և իրավասությունների անհրաժեշտությունը, որոնք պահանջում են ծրագրերի թարմացում և համապատասխանեցում նոր միտումներին: Մեկ այլ մարտահրավեր է միջազգային համագործակցությունն ու ստանդարտացումը, որը պետք է ապահովի որակավորումների ճանաչումը և մասնագետների շարժունության հնարավորությունները:

Հարկ է նշել, որ վերոնշյալ առանձնահատկությունները կարող են փոփոխվել ըստ տարածաշրջանի կամ համալսարանի կոնկրետ կրթական ծրագրի համար սահմանած վերջնարդյունքների:

Միջազգային զբոսաշրջային կազմակերպություններ և ասոցիացիաներ

Զբոսաշրջության ոլորտի, ինչպես նաև զբոսաշրջային կրթության զարգացմանը իրենց գործունեությամբ նպաստել են նաև մի շարք միջազգային ասոցիացիաներ և կազմակերպություններ, ինչպիսիք են *Զբոսաշրջության համաշխարհային կազմակերպությունը* (World Tourism Organization, WTO), *Օդային տրանսպորտի միջազգային ասոցիացիան* (International Air Transport Association, IATA), *Տուրօպերատորների միջազգային ասոցիացիան* (International Federation of Tour Operators (IFTO)), *Հյուրանոցային և ռեստորանային ասոցիացիաների միջազգային ասոցիացիան* (International Association of Hotel and Restaurant Associations, IAHRA), Եվրոպական առաջատար հյուրանոցային դպրոցների ասոցիացիան (EURHODIP), Հյուրանոցային և ռեստորանային միջազգային ասոցիացիան (IH&RA), Հյուրանոցային մենեջմենթի դպրոցների շվեյցարական ասոցիացիան (ASEN), Հյուրընկալության և զբոսաշրջության ոլորտում մասնագետների պատրաստման

համաշխարհային ասոցիացիան (AMFORTH) և այլն: Վերջիններս զբաղվում են զբոսաշրջության ոլորտում առկա հիմնախնդիրների ուսումնասիրությամբ, ոլորտի կայուն զարգացմամբ, կրթական ծրագրերի հավատարմագրմամբ և ստանդարտացմամբ:

Զբոսաշրջության և հյուրընկալության ոլորտների մասնագետներ պատրաստող ամենահեղինակավոր կրթական հաստատությունները մասնագիտական տարբեր ասոցիացիաների անդամներ են, ինչը փաստում է կրթական ծրագրերի համապատասխանությունը գործարար ոլորտի պահանջներին (Полевая, 2009):

Թե՛ զբոսաշրջության, թե՛ զբոսաշրջային բարձրագույն կրթության որակական փոփոխությանը նպաստել են նաև ոլորտի վերաբերյալ հետազոտությունները: Նախորդ դարի 70-90-ական թվականներին հիմնվել են զբոսաշրջության ոլորտում հետազոտություններ իրականացնող գիտահետազոտական կենտրոններ, սկսել են հրատարակվել մասնագիտական պարբերականներ («Journal of Travel Research», «Annals of Tourism Research», «The Journal of Tourism Studies», «Journal of Hospitality & Tourism Education» և այլն) (Сакун, 2004):

Զբոսաշրջության բարձրագույն կրթության միտումները

Զբոսաշրջության բարձրագույն կրթության վերաբերյալ աշխարհում կան մի շարք միտումներ, որոնք արտացոլում են ոլորտի փոփոխությունները և ուսանողների կարիքները:

Կայուն զբոսաշրջություն. բնապահպանական կայունության և սոցիալական պատասխանատվության նկատմամբ աճող հետաքրքրության շնորհիվ կայուն զբոսաշրջությունը դառնում է կրթության կարևոր մաս: Կրթական ծրագրերը ներառում են զբոսաշրջության կայուն զարգացման պրակտիկայի, էթիկայի և սոցիալական ազդեցության ուսումնասիրություն (Dr. Harold Goodwin, International Centre for Responsible Tourism, 2007):

Միջմշակութային հաղորդակցություն. գլոբալիզացիայի և միջազգային զբոսաշրջության աճի շնորհիվ միջմշակութային կրթությունը կարևոր դեր է խաղում: Ծրագրերը ներառում են միջմշակութային հաղորդակցության հմտությունների ձևավորում:

Նորարարական տեխնոլոգիաների օգտագործում և առցանց կրթություն. նորարարական տեխնոլոգիաների և առցանց կրթության ներդրումը ուսումնական գործընթացում թույլ է տալիս ընդլայնել կրթության հասանելիությունը, ապահովել ուսման ճկունությունը և պայմաններ ստեղծել հեռավար և ինքնուրույն ուսուցման համար:

Եզրակացություն

Ներկայումս աշխարհի առաջատար բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները նպաստում են զբոսաշրջության ոլորտի զարգացմանը և՛ բարձրակարգ մասնագետներ պատրաստելով, և՛ հետազոտությունների միջոցով զբոսաշրջության ոլորտի խնդիրները բացահայտելով ու վերջիններիս համար լուծումներ առաջարկելով: Բուհական մասնագիտական կրթական ծրագրերը պետք է շարունակ արդիականացվեն՝ արձագանքելով աշխատաշուկայի փոփոխվող պահանջներին, նպաստելով ակադեմիական կրթության և գործարար ոլորտի մարտահրավերների միջև առկա պատնեշի վերացմանը:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ REFERENCES

1. Airey, D., *Tourism Education. Life begins at 40*, UK-Torsos, University of Surrey. 2008
2. Airey, D., *Tourism Education: Past, present and future*. UK-Emirates, University of Surrey. 2016
3. Dr. Harold Goodwin, *International Centre for Responsible Tourism*. 2007
https://www.academia.edu/2985953/Advances_in_Responsible_Tourism_Harold_Goodwin
4. Jafari, J., *Research and scholarship: the basis of tourism education*. *Journal of tourism studies* 1 (1), 33-41. 1990
5. Pauline J., Sheldon, Cathy H. C. Hsu, *Tourism Education: Global Issues and Trends*. 2015
6. Полевая М. В., *Особенности зарубежной системы подготовки кадров для туристской индустрии*. 2009
Polevaya M. V., *Osobennosti zarubejnoj sistemi podgotovki kadrov dlya turistskoy industrii*. 2009
7. Сакун Л. В., *Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира, Монография*. К.: МАУП, 399 с., 2004
Sakun L. V., *Teoriya i praktika podgotovki specialistov sferi turizma v razvitikh stranakh mira, Monografija*. K.: MAUP, 399 s., 2004
8. *World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action*, UNESCO 1998
9. *World Education Forum, Dakar, Senegal, 26-28 April 2000*

10. QS World Ranking , 2023, // <https://www.mastersportal.com/>
11. QS World University Rankings:<https://www.topuniversities.com/>
12. ARWU, <https://www.shanghairanking.com/>
13. Times Higher Education World University Rankings:
<https://www.timeshighereducation.com/>

НАРИНЕ СИМОНЯН - ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В СФЕРЕ ТУРИЗМА В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ С УЧЕТОМ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА

Ключевые слова: *Высшее образование, квалификация специалистов, современные образовательные требования.*

Современное высшее образование, среди прочего, ответственно также и за развитие общества и личности. В современном мире, где знания и навыки приобретают непреходящую ценность, высшее образование играет важную роль в формировании человеческих ресурсов и интеллектуального капитала. В этом плане сфера туризма также не является исключением. Будучи одной из отраслей мировой экономики, она по мере своего развития предъявляет все новые требования к сфере образования. Организации, специализирующиеся в сфере индустрии туризма и гостеприимства, подтверждают потребность в высококвалифицированных специалистах, обладающих соответствующими личностными и профессиональными навыками, всесторонними знаниями в области менеджмента, маркетинга, психологии, культуры и ряда других дисциплин. При этом основная нагрузка, связанная с формированием необходимых умений и навыков упомянутых специалистов, ложится на плечи высших учебных заведений. В данной статье представлены этапы развития туристического образования, а также тенденции развития образовательных программ по специальностям «Туризм» и «Гостиничное дело» в различных университетах мира.

NARINE SIMONYAN - THE TRENDS IN TRAINING TOURISM SPECIALISTS IN THE UNIVERSITY SYSTEM: INTERNATIONAL EXPERIENCE

Keywords: *Higher education, qualification of tourism professionals, current educational requirements.*

Modern higher education is responsible for the development of society and the development of an individual. In today's world, where knowledge and skills are more valuable, higher education plays an essential role in the formation of human resources and intellectual capital. In this regard, the tourism sector is not an exception. Being one of the branches of the global economy, along with its development, it makes new demands on the field of education. Tourism and hospitality organizations document the need for highly qualified professionals with comprehensive knowledge and personal, professional skills in management, marketing, psychology, culture and a number of other disciplines. The main burden of the mission of forming specialists with required abilities and skills is on higher educational institutions. This article presents the development stages of tourism education, the trends in the development of educational programs of "Tourism" and "Hospitality" professions in different universities of the world.

**Ներկայացվել է՝
Գրախոսվել է՝**

**05.10.2023 թ.
12.10.2023 թ.**